

**OVER
de ZEE
PORTRET**

Tekst: Ingrid Zeegers
Foto's: Jan de Vries

Han Lindeboom:

‘Vijftien procent van de Noordzee écht beschermen’

Hij onderzocht pinguïnpoeper in het Arctische gebied, boorspoeling van platforms en de effecten van visserij op de natuur in de Noordzee. Professor Han Lindeboom (1952) kreeg er in 2011 de Koninklijke eremedaille voor Kunst en Wetenschap voor. Een terugblik op het leven van een coryfee die zich als kind al aangetrokken voelde tot de zee.

‘Toen ik kind was, gingen we in de vakanties altijd naar zee. Dat heeft diepe indruk gemaakt. Daar is het begonnen, denk ik.’ Als we hem op Texel spreken is Lindeboom, buitengewoon hoogleraar Mariene Ecologie aan de Wageningen Universiteit en directielid wetenschap van IMARES, net terug van een sabbatical in Australië. Daar heeft hij zich verdiept in de problemen van het Great Barrier Reef. De liefde voor de zee heeft altijd een belangrijke rol gespeeld in zijn leven.

‘Tijdens mijn studie microbiologie in Groningen ben ik meteen lid geworden van een duikclub. In de weekenden gingen we regelmatig naar Texel. Eerst oefenen in het haventje. Daarna ook achter de dijk. We doken met uiterst primitieve apparatuur in het Marsdiep, tot zo’n 25 meter diep. Daarna ben ik onderzoek gaan doen op Texel, en heb ik aan het thema fosfaatkringloop in de Noordzee gewerkt. Terug in Groningen bedacht ik dat ik het vervolg van mijn studie mooi op Bonaire kon doen. Dat vond mijn hoogleraar volstrekt *not done*. Je moet ook een onderwerp bij de universiteit doen, vond

hij. Dus dat ging niet door. Maar toen ik bijna klaar was met die studie kwam hij naar me toe en zei: *“Jij houdt toch van verre eilanden? Dan heb ik een ideale klus voor jou.”*

Zo kwam de van origine Tukker Lindeboom in 1975 terecht op Marion Island. ‘Op dit eiland tussen Zuid-Afrika en de Zuidpool zochten ze een microbioloog. Dat leek me wel wat, drie keer een half jaar leven in een echte wildernis. Op het sub-antarctische eiland stond alleen een weerstation, waar zestien man waren gestationeerd. Verder woonden er miljoenen pinguïns. Mijn proefschrift ging dus over pinguïnpoeper. We werkten op het eiland aan fundamenteel onderzoek naar de stikstofcyclus. Dat onderzoek moest je gedetailleerd voorbereiden, want er kwam maar eens per half jaar een boot langs.’

In het begin bleef hij een half jaar op het eiland, en vertrok daarna weer naar het vasteland. ‘Maar mijn baas kwam erachter dat het onderzoeksverhaal dan niet compleet was. Dus moesten we ook in de winter blijven.’

katten dus later ook. Het effect van de katten was dat er op Marion Island nauwelijks nog kleine nachtvogels leefden. Die vogels hebben van nature de gewoonte om holletjes in de grond te maken. Op het naastgelegen eiland Prins Edward zijn geen katten, en dus wél kleine nachtvogels. Daar zit de hele bodem dan ook vol gaten en holen. Intussen is men er met een enorme inspanning in geslaagd om op Marion Island de katten uit te roeien en nu kan het herstel beginnen. Zo zie je dat de mens door een relatief kleine invloed fysiek het landschap compleet kan veranderen.'

Wat hebt u met dit inzicht gedaan toen u terugkwam in Nederland?

'Mijn carrière liep van het Delta-Instituut in Yerseke, via de directie Noordzee van Rijkswaterstaat naar het NIOZ, waar fundamenteel zeeonderzoek wordt gedaan. De afdeling speciale projecten, waar ik hoofd van was, deed toegepast onderzoek naar de effecten van booreilanden op het ecosysteem. Een lastige klus, en pas na twee jaar lukte het om goede resultaten te krijgen. Toen wisten we dat de oliehoudende boorspoeling die overboord werd gezet, wel degelijk tot verstikking van soorten kan leiden. Maar de over all effecten van de platforms op het ecosysteem bleken relatief klein te zijn.'

'In die tijd (1990) was Nederland serieus bezig met natuurbescherming. Vanuit Den Haag kregen we de vraag om ook de effecten van de visserij te onderzoeken. Al snel bleek dat de gevolgen van de visserij op het ecosysteem gigantisch waren. Ook werd duidelijk dat als je op zee iets aan bescherming wilt doen, je naar de visserij moet kijken. In het onderzoeksrapport kwamen we daarom met de aanbeveling om twee grote gebieden van de Noordzee te beschermen en te sluiten voor de visserij.'

Wat hebt u daar geleerd?

'Ik heb anderhalf jaar in de echte wildernis gezeten, en de natuur ervaren wanneer er geen mensen zijn. Op Marion Island waren in die tijd wel 3500 katten. In 1949 waren vijf katten opzettelijk geïntroduceerd om de muizen op te ruimen. Die muizen waren meegekomen tijdens de jacht op zeeolifanten. Die werden daar eind 19^e eeuw massaal "geoogst" en verwerkt tot vet, waarbij de kookpotten werden gestookt met pinguïns. Toen de zeeolifanten vrijwel op waren, stopte de jacht en vertrokken de mensen weer. Maar de muizen bleven en werden een plaag en die

Wat is er met het visserijonderzoek gedaan?

'Het televisieprogramma Vroege Vogels kreeg lucht van de conclusies, en wilde graag de primeur van dit verhaal. Dat vonden we goed, en dus trad ik op in dat programma. Het werd een rel tot aan de minister, want er was een fout gemaakt in het bijbehorende persbericht. De kranten kopten dat het toenmalige RIVO (Rijksinstituut voor Visserijonderzoek) een kwart van de Noordzee wilde sluiten voor de visserij. De minister van LNV sommeerde onmiddellijk om mij een andere baan te geven, waarop mijn baas reageerde met: "Wie denkt de minister wel dat hij is?" De minister van Wetenschappen heeft de zaak uiteindelijk rechtgetrokken. Een onderzoeker van het NIOZ mag zulke ideeën tenslotte best naar buiten brengen.'

Wat is er daarna met uw pleidooi voor beschermde gebieden op de Noordzee gedaan?

'Het waren roerige tijden voor de politiek. De minister wilde naar Brussel met het plan voor beschermde gebieden in zee. Maar de dag voor vertrek dreigden de vissers de Rotterdamse haven te blokkeren. Dat vonden ze in Den Haag geen goed idee. Een paar maanden later viel het kabinet, daarna waaide er een andere wind in Nederland. Natuurbescherming kwam op een lager pitje te staan. Toch zijn we in opdracht van de EU doorgegaan met onderzoek naar de effecten van de visserij. Daardoor kunnen we nu, ruim twintig jaar na de eerste plannen voor beschermde gebieden, nog beter beslagen ten ijs komen.'

Marion Island, waar de wetenschappelijke carrière van Lindenboom begon
Foto: NASA, Michon Scott

Nederland heeft al wel beschermde gebieden op de Noordzee aangewezen, maar dan als gevolg van de verplichtingen van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijnen. 'De wind waait nu vanuit Europa. Nederland reageert echter strikt juridisch op de opdrachten uit Brussel. We doen alles om een boete te voorkomen. Daardoor raakt het oorspronkelijke doel, de bescherming van het ecosysteem, uit zicht.'

Nederland doet het dus niet goed met de beschermde gebieden?

'Nee, helemaal niet. We onderhandelen op postzegelformaat. De visserij is daar van oudsher heel sterk in. Daardoor is het eindresultaat onvoldoende. Neem als voorbeeld de Klaverbank. Dat gebied wordt beschermd vanwege de stenen op de bodem en de daarop zittende soorten. Juridisch is het zo omschreven dat het gaat om bescherming van de riffen. Dus niet van de biodiversiteit.'

'Dat is zo gekomen, doordat de vissers tijdens de onderhandelingen met kaarten kwamen waarop de locatie van de stenen veel preciezer stond aangegeven. Dat is logisch, want dat zijn immers plekken waar het lastig vissen is en die ze dus mijden. Tussen de stenen door loopt echter wel een geul waar ze op schol en Noorse kreeftjes vissen. Het gebied levert ze pakweg 1,6 miljoen euro per jaar op. Dus hebben de vissers bereikt dat ze alleen de stenen niet mogen bevissen, en de tussenliggende geul en zandgebieden nog wel. De schepen mogen dus gewoon door het beschermde gebied varen.'

'Dan denk ik: waar zijn we nou helemaal mee bezig? Dit is geen ecosysteembescherming, want alles wat niet vastzit aan die stenen wordt niet beschermd, evenmin als de ruimere omgeving van die stenen, waar de kruipende en zwemmende dieren ook gebruik van maken.'

Wat kunnen we leren van het Great Barrier Reef?

'In Australië hebben ze vanaf 1975 ook dertig jaar lang alleen de koraalriffen beschermd, zonder dat de situatie verbeterde. Inmiddels weten ze dat de bescherming mislukte omdat het hele systeem met elkaar samenhangt. Daarom is nu 33 procent van het hele gebied gesloten voor alle vormen van visserij, ook voor de hengelaars. Datzelfde principe moeten we ook toepassen op onze te beschermen gebieden. Mijn voorstel is daarom om 15 procent van de zee écht te sluiten voor de visserij, en 10 procent te bestemmen voor innovatieve visserij en aquacultuur en selectieve visserij in windmolenparken. Dan kan 75 procent open blijven voor de gangbare visserij.'

'De Noordzee is voor mij nog steeds natuur. Onze menselijke keuzes bepalen hoe die natuur er uitziet, we leven tenslotte in het Antropoceen. Dat schept verantwoordelijkheden die verder gaan dan waterige compromissen. De vraag die we moeten blijven stellen is: *wat willen we als mensheid nou écht?* Willen we vanuit een soort juridische touwtrekkerij alleen een hoop stenen op de Noordzee beschermen? Of willen we het ecosysteem beschermen?'

[[DOWNLOAD](#)] kaart beschermde gebieden in de Noordzee

'Willen we vanuit een soort juridische touwtrekkerij alleen een hoop stenen op de Noordzee beschermen? Of willen we het ecosysteem beschermen?'